

Digitálny vlak na Slovensku výrazne mešká

V oblasti digitalizácie verejnej správy chýba stratégia štátu. Pribúdajú premrhané príležitosti, v mnohých smeroch vládne stagnácia a chaos

 Martin Miškerík

Digitalizácia verejnej správy na Slovensku je v strese. Hľadá sa smer, ako ďalej čo najefektívnejšie rozvíjať informatizáciu. Dokončujú sa desiatky IT dopytových a národných projektov z operačného programu Integrovaná infraštruktúra (OPII) a začína sa implementácia desiatky IT projektov z Plánu obnovy a odolnosti SR. To všetko v čase politických a personálnych zmien, nestability a nedostatku kvalitných ľudských zdrojov vo verejnej správe. „Podľa môjho názoru štát nemá jasnú stratégiu, ako budovať moderný eGovernment, kladie dôraz na krátkodobé ciele a snaží sa rýchlo ich prezentovať verejnosti. V tomto dlhodobejšie plánovanie ustupuje do úzadia,“ hovorí viceprezident IT asociácie Slovenska (ITAS) Pavol Frič. Uplynulé tri roky zároveň tak trochu zarmútene charakterizuje ako obdobie premrhaných príležitostí a stagnácie.

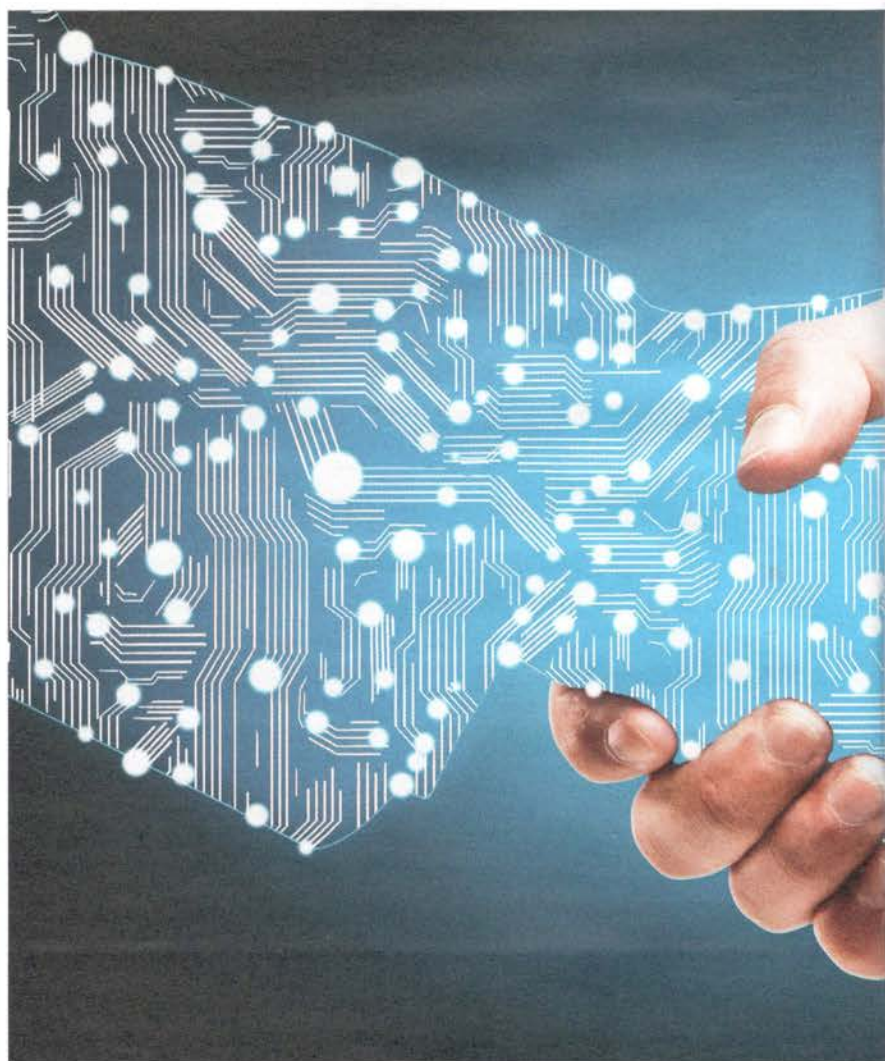
Problémové eurofondy

Všetko sa začalo kriminalizáciou celej informatizácie a mnohých dodávateľov. Kompetentní začali rušiť rozbehnuté projekty a podmienky, ktoré nastavilo ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie (MIRRI), nemohli akceptovať dokonca ani niektoré iné štátne úrady a ministerstvá. Radšej sa tak do projektov financovaných z eurofondov ani nepúšťali. „Pre komplikovanosť verejného obstarávania sa hľadali spôsoby, ako túto situáciu riešiť. Napríklad cez priame zadania pre Slovensko IT. Mnohé rezorty pre komplikácie v obstarávaní niektoré projekty ani nerozbehli. Je absurdné, že nerealizovanie projektov sa prezentovalo ako šetrenie,“ tvrdí P. Frič.

Výsledkom je, že firmy rozpúšťajú tímy, ktoré sa venovali primárne eGovernmentu, a preorientovali sa na iné odvetvia a súkromný sektor. A to je ešte jeden z pozitívnych scenárov. Veľký problém nastane, ak čoraz viac firiem začne hľadať partnerov v za-

hraničí, prípadne si tam priamo nájdu zákazníkov. Niektoré firmy však už tieto kroky podnikli. Preto hrozí, že štátne projekty nakoniec nebude mať kto podporovať a rozvíjať. Ide o paradox, lebo na informatizáciu bol podľa P. Friča k dispozícii dostatok finanč-

Foto - Shutterstock

400

o toľko klesol počet IT firiem na Slovensku v roku 2022

ných prostriedkov, a to najmä z eurofondov. Slovensko ich však nebolo schopné efektívne použiť.

Zlyhanie MIRRI

Čo sa týka rezortu, MIRRI sa rozšírilo o veľa nových ľudí, ktorí problematike rozumejú a majú aj potrebnú kvalifikáciu, technické zručnosti či snahu riešiť problémy. Podľa P. Friča však chýba lepšia koordinácia a strategické riadenie, čo vyústilo do chaosu a nejasného smerovania digitalizácie štátu, keď rôzne organizačné jednotky ministerstva rozvíjajú iniciatívy samostatne a nekoordinovane. „Z nášho pohľadu absentoval senior manažment, ktorý by zabezpečil definovanie vízie a efektívnu internú koordináciu,“ hovorí P. Frič. Faktom je, že posledná vláda zaznamenala len čiastkové úspechy pri niekto-

rých štátnych riešeniach a životných situáciách. Za uplynulé tri roky však nevidno žiaden zásadný posun k digitálnemu štátu, zrýchleniu digitalizácie procesov či k integrácii štátnych systémov. „V prvom rade možno povedať, že Matovičova garnitúra nevyužila potenciál, ktorý tu bol. Odštartovala síce veľa vecí, aktivít, projektov, no pre ukončenie projektov OPII až budúci rok uvidíme, čo a ako bude skutočne fungovať,“ hovorí prezident občianskeho združenia Partnerstva pre prosperitu Milan Ištván.

Práve životné situácie mali byť jednou z vlajkových lodí štátnej akciovej spoločnosti Slovensko IT. Snaha zjednodušiť život občanom ani čiastkové úspechy v tejto agende sa nedajú uprieť. Podľa P. Friča však ide len o prerobenie existujúcich služieb. Nemožno hovoriť o zásadnej digitálnej zmene. „Je fajn, že MIRRI po troch

rokoch našich apelov konečne začína chápať potrebu komplexnej digitálnej transformácie verejnej správy a aspoň o nej diskutovať. Toto bude pre nás kľúčová téma pri diskusiách s novým vedením rezortu,“ hovorí P. Frič.

Ďalšou vlajkovou loďou mala byť aplikácia Slovensko v mobile. Nie je jasné, koľko projekt stál, akú bude mať budúcnosť či aké služby v najbližšom čase poskytne. Okrem prihlasovania mobilom v súčasnosti žiadne ďalšie služby k dispozícii nie sú. Rovnako nie je jasná štátna stratégia poskytovania služieb na mobilnej platforme. Dnes sú rozbehnuté projekty ako modernizácia Ústredného portálu verejnej správy, centrálna API platforma či osobné údaje, ktoré sú v štádiu realizácie, no o ich úspešnosti zatiaľ nemožno hovoriť.

Štátna akciová spoločnosť teda dostala viaceré kľúčové projekty, pričom riešenia mala dodávať lacnejšie a bez komerčných firmiem. MIRRI a niektorí aktivisti sa v minulosti vyjadrovali, že komerčné firmy dodávajú projekty predražene a neefektívne. Slovensko IT však zápasí s nedostatkom pracovnej sily a jej kvalifikáciou na dodávku zložitých riešení. Množstvo projektov tak jednoducho nestíha realizovať. „Podľa informácií a dát, ktoré máme k dispozícii, nie je Slovensko IT ani zďaleka lacnejšie ako bežné IT firmy. Toto považujem za jedno z veľkých manažérskych zlyhaní vedenia MIRRI,“ hovorí P. Frič.

Myšlienka vzniku Slovenska IT bola chybná hneď od začiatku

Premárnené roky

Podľa ITAS je výsledkom súčasného stavu vypisovanie zvláštnych súťaží MIRRI na získanie IT pracovníkov z komerčného prostredia. Nie je totiž schopné zabezpečiť potrebný počet pracovníkov do interných vývojových kapacít. Slovensko IT sa údajne snaží obstaráť kapacity od jednej firmy, pričom toto riešenie je podľa IT asociácie v príkrom rozpore s praxou, ktorú presadzuje Úrad pre verejné obstarávanie vo vzťahu k verejným zákazkám. „Ak si potrebujete nakúpiť nejakú komoditu, nemôže-

„Mnohé rezorty pre komplikácie v obstarávaní niektoré projekty ani nerozbehli.“

Pavol Frič
viceprezident IT asociácie Slovenska

IT firmám je menej

V celom IT sektore na Slovensku pôsobilo v roku 2022 takmer 27 700 firiem a ich celkové tržby predstavovali viac ako 4,9 miliardy eur. Tržby oproti roku 2021 vzrástli o viac ako 52,5 milióna eur. Zaujímavé však je, že počet firiem pôsobiacich v IT sektore na Slovensku z roka na rok klesá. Kým v roku 2020 ich bolo takmer 28 200, v roku 2021 ich bolo o 144 menej. Spoločnosť Transparex uvádza, že najvýraznejší pokles prišiel vlni. Počet firiem v IT sektore totiž klesol takmer o 400. (mm)

te urobíť jednu súťaž, kde povieť, že chcete jedného dodávateľa pneumatík, upratovacích služieb a nábytku. Slovensko IT urobilo podobnú súťaž, kde spojilo rozličné profesie, ktoré spravidla nebývajú v jednej firme zlúčené,“ vysvetľuje prezident ITAS Emil Fitoš.

Hoci sa vedenie MIRRI snažilo vznik a fungovanie firmy Slovensko IT prezentovať ako dobrú ideu, len nesprávne zrealizovanú, niektorí odborníci sa domnievajú, že myšlienka bola chybná hneď od začiatku. „Príbeh Slovenska IT je taký absurdný, že mi pripomína Hlavu XXII. MIRRI nenašlo odvahu naštartovať skutočnú digitálnu transformáciu štátu a hlavne preto považujem uplynulé tri roky za premárnené. Napriek diskusiám s vedením MIRRI sa nepodarilo tento proces ani len iniciovať,“ tvrdí P. Frič.

Slovensko sa v posledných rokoch prepadáva v Indexe digitálnej ekonomiky a spoločnosti (DESI), ktorý pripravuje Európska únia. V rebríčku za rok 2022 skončilo piate od konca. Veľký náskok má Rakúsko s Českou republikou a predbehlo nás aj Maďarsko s Chorvátskom. Za Slovenskom sa držia už len Poľiaci, Gréci, Bulhari a Rumuni.

Slovensku uchádza vlak takmer so všetkými krajinami. U európskych lídrov ide najmä o to, že digitalizácia verejnej správy bola dlhodobou skutočnou politickou prioritou. Problém je aj v tom, že na Slovensku v tomto smere prevláda chaos, ľahkovážnosť a alibizmus.

Ako príklad chaosu možno spomenúť nedávny problém s koncom certifikácie podpisovania v občianskych preukazoch z minulého roka. Ministerstvo zasiahlo v posled-

nej chvíli a až po tom, keď zo situácie vznikla mediálna kauza. Zásah zo strany rezortu navyše problém riešil nedostatočne.

„Na Slovensku sme vždy boli lepší v písaní pekných strategických a koncepčných dokumentov než v realizácii projektov. Politikom chýba realizačná koncovka. Za posledné štyri roky máme pre túto oblasť na MIRRI už štvrtého štátneho tajomníka, čo podľa mňa nie je prospešné pre kontinuitu aktivít,“ tvrdí M. Ištván.

Ak sa k všetkému pripočíta nedostatok ľudských zdrojov v IT vo verejnej správe, veľká fluktuácia či problémy s verejným obstarávaním, to, kde sa Slovensko nachádza, nie je žiadne prekvapenie. Za posledné tri roky nevznikli žiadne systémy či služby, ktoré by Slovensko mohli posunúť v rebríčku na vyššie pozície. Je preto pravdepodobné, že v najnovšom vydaní bude Slovensko stagnovať na piatom mieste od konca alebo už piatykrát za sebou klesne. „Pa-

Je veľmi dôležité, aby sa do vedenia informatizácie dostali profesionáli so skúsenosťami, ktorí dokážu ciele aj realizovať

mätám si prvé verejné vystúpenie splnomocnenca pre informatizáciu Pavla Tarinu. Hovoril o dobrej a zlej správe pre informatizáciu. Zlá bola, že sme na konci rebríčka hodnotiaceho pokrok v informatizácii, dobrá bola, že Slovensko už v rebríčku veľmi klesnúť nemôže. Za vyše desať rokov sa stav nezmenil,“ hovorí P. Frič.

Provizórium sa musí skončiť

V súvislosti s digitalizáciou sa často spomínajú financie, teda čo bude koľko štát. V uplynulom období však Slovensko malo k dispozícii dostatok prostriedkov hlavne zo štrukturálnych fondov určených na zlepšenie digitalizácie štátu. Žiaľ, aj pre kroky MIRRI ostali nevyužitú. To, že sa prostriedky nevracali do Bruselu, je podľa P. Friča spôsobené iba tým, že boli realokované na pomoc Ukrajine a riešenie energetickej krízy.

Práve neschopnosť využívať finančné prostriedky, najmä v kontexte stavu, v akom sa informatizácia nachádza, je kľúčová správa. Existujúce systémy sú na hranici životnosti a štát nie je v mnohých prípadoch schopný zabezpečiť ani ich podporu a prevádzku. Viazne i obstarávanie, pričom tento problém sa týka aj relatívne jednoduchých súťaží na prevádzkovanie existujúcich systémov. Verejný obstarávanie v IT je totiž v rámci verejných obstarávaní najproblematickejšia oblasť. Súťaže trvajú najdlhšie zo všetkých odvetví. Súťaženie navyše nezodpovedá tomu, čo by segment informačných technológií potreboval. „Už od roku 2016 či 2017 sa stále súťaží s ohľadom na cenu, čo je trvalý jav, ktorý nevieme nijakým spôsobom prelomiť. Tým dochádza k degradácii súťaženia a firmy z tohto trhu odchádzajú. Vieme, že do štátneho IT alebo IT vo verejnej správe dodáva zhruba polovica firiem v porovnaní s obdobím pred rokom 2015,“ vysvetľuje E. Fitoš.

Ak nenastanú výrazné zmeny v obstarávaní či samotnom riadení digitalizácie štátu, pomyselný vlak s ostatnými krajinami bude Slovensku unikať naďalej. Štát musí nastaviť jasnú stratégiu na smerovanie digitalizácie a zlepšiť sa musí aj vnútorná koordinácia na MIRRI.

Riešenia, po ktorých štát siaha, majú charakter ťažkého provizória. Príkladom môže byť krátkodobé nájmanie informatikov z trhu, aby pomohli s písaním zadanií. Profesionálna príprava projektov však vyzerá úplne inak. Dôležité je aj získať politickú zhodu pri ďalšom smerovaní digitálnej transformácie verejnej správy a zabezpečiť, aby táto stratégia ostala nezmenená dlhšie ako jed- no volebné obdobie.

Ide o komplikované procesy a okrem technologických k nim patria legislatívne a procesné zmeny. Nemôžu ich však realizovať, ak stratégiu prehodnocujú a menia vždy s nástupom nového politického vedenia. „Zvyčajne každá vláda rok analyzuje a kontroluje, čo zdedila, potom rok plánuje a filozofuje a za zvyšné dva roky jednoducho nič nestihne,“ dodáva M. Ištván. Je dôležité, aby sa do vedenia informatizácie dostali profesionáli so skúsenosťami, ktorí dokážu ciele aj realizovať. Nestačí iba chcieť. Treba vedieť, ako na to.